

**CONCORDANȚA DEPLINĂ DINTRE STAREA CIVILĂ
A PERSOANEI FIZICE ȘI ACTELE DE STARE CIVILĂ**

*Ludmila ȚARANU,
drd Institutul de Cercetări Juridice și Politice
al Academiei de Științe a Moldovei
specialist superior a Serviciului Stare Civilă
al Ministerului Justiției*

Civil Status, family, institutions, activity

The Civil Status records are registered in an organized way in the Republic of Moldova. Past, present and future are the pillars which back up the Civil Status Service whole potential achievement, valorizing its successful activity. The Civil Status Service and its branches represent the main source of information that makes possible the citizen's individualization in society and family, and consolidated a solid basis as part of state institutions. The Registry Office made efforts in order to create the juridical-normative framework according to the international ones.

Dreptul subiectiv de individualizare prin starea civilă cuprinde următoarele prerogative: posibilitatea omului de a se individualiza prin starea civilă; posibilitatea de a pretinde să fie individualizat, de către alții, prin starea sa civilă; posibilitatea de a apela, la nevoie, la concursul forței coercitive a statului.

Ca o sumă a unor calități personale, starea civilă cuprinde mai multe elemente, dintre care unele privesc situația familială, inclusiv filiația și natura acesteia: din căsătorie; din afara căsătoriei; născut din părinți necunoscuți; adoptat; căsătorit; necăsătorit; divorțat; văduv; recăsătorit; rudă sau afin cu cineva; sexul; vârsta; cetățenia; locul nașterii etc.

După cum se afirmă în literatura juridică de specialitate, starea civilă include numai calitățile inerente oricărei persoane fizice, dar nu și diverse profesii și funcții, chiar dacă acestea implică drepturi și obligații proprii. Starea civilă este determinată (fixată) de lege. Legea este cea care fixează starea civilă a unei persoane la nașterea acesteia, iar persoana nu poate să își modifice direct starea sa civilă, însă are posibilitatea de a îndeplini anumite acte care vor antrena schimbări în starea sa civilă. În doctrină este controversată apartenența la starea civilă a grupei sanguine și a codului numeric personal. Deși este elementul de identificare cel mai sigur, codul numeric personal nu este un element al stării civile. Starea civilă este dobândită: ca urmare a unor acte juridice (căsătoria, adopția etc.); ca urmare a unor fapte juridice (nașterea, moartea); ca urmare a unor hotărâri judecătorești pronunțate în materie (tăgada paternității, divorțul, anularea căsătoriei, declararea judecătorească a morții etc.) (Tănase 2012: 159).

Mai mult decât atât, printre atributele de identificare a persoanei fizice, starea civilă este elemental primordial în individualizarea acesteia în stat, societate și față de familia din care face parte, deoarece ea cuprinde toate elementele cu ajutorul cărora se determină calitatea de subiect de drepturi și obligații ale persoanei fizice (Țaranu 2015: 196).

Totodată, urmează a fi menționat faptul că în literatura de specialitate din România au fost supuse studiului sursele stării civile care, în opinia autorilor I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu sunt acele acte și fapte juridice care generează, modifică sau sting starea civilă a unei persoane; acestea sunt: legea, faptele de stare civilă, actele juridice de stare civilă și hotărârile judecătorești (Reghini, Diaconescu, Vasilescu 2008: 170-171).

Starea civilă apare în temeiul *legii* și este condiționată de producerea unor fapte sau acte de stare civilă, la care putem raporta rudenia (art. 45 alin. (1) din C. fam.).

Faptele de stare civilă sunt nașterea și moartea persoanei fizice, aflate în legătură de interdependență cu capacitatea de folosință a persoanei fizice, aceasta din perspectiva faptului că art. 18 alin. (2) din C. civ. stabilește: „Capacitatea de folosință a persoanei fizice apare în momentul nașterii și încetează odată cu moartea“.

Actele juridice de stare civilă sunt operațiuni juridice care au ca impact modificarea stării civile (actul de căsătorie, actul de desfacere a căsătoriei sau actul de deces).

Hotărârile judecătorești pronunțate în soluționarea unor acțiuni de stare civilă sunt mecanisme care creează ori modifică starea civilă a persoanei fizice. În acest sens, potrivit art. 12 alin. 2 din Legea nr. 100/2001: „Întocmirea, rectificarea, completarea, reconstituirea ori anularea actelor de stare civilă în temeiul unei hotărâri judecătorești sunt opozabile oricărei persoane până la proba contrară“. La acest subiect, drept exemplu, ne servește instituția adopției, care este încuviințată de către instanța de judecată, potrivit prevederilor art. 31, alin. (8) din Legea nr. 99/2010: „Adopția se consideră încuviințată la data devenirii irevocabile a hotărârii judecătorești“.

Starea civilă nu se confundă cu faptele și actele de stare civilă supuse înregistrării în registrele de stare civilă și nici cu elementele de stare civilă, care în ansamblul lor alcătuiesc starea civilă ca noțiune de sinteză. De asemenea, starea civilă este distinctă de urmările acesteia (Filipescu 2002: 39).

În viziunea autorului S. Cercel, expresia „stare civilă“ comportă mai multe înțelesuri. Mai întâi, este vorba despre dreptul omului de a se individualiza ori identifica prin anumite calități. Pe de altă parte, starea civilă exprimă obiectul dreptului subiectiv: ansamblul calităților personale (de stare civilă); în acest sens, starea civilă este o noțiune de sinteză. Expresia „stare civilă“ este folosită și în asocierie cu alte cuvinte, iar expresia astfel formată dobândește un înțeles propriu, precum: „acțiunea de stare civilă“; „folosința stării civile“; „înregistrările de stare civile“; „act de stare civilă“; „fapt de

stare civilă“; „proba stării civile“. Expresia „stare civilă“ este sinonimă cu expresia „statut civil“, folosită ca atare în legislația românească mai veche (spre exemplu, art. 40 din Legea actelor de stare civilă din 1928), în doctrină și în jurisprudență. În prezent, în doctrina românească și în legislație s-a impus expresia „stare civilă“, iar termenul „statut“ primește alte înțelesuri (Cercel 2007: 240).

Legiuitorul moldovean nu ne oferă o definiție a stării civile, ci doar stabilește că „starea civilă se dovedește cu certificatele de stare civilă eliberate pe baza actelor de stare civilă întocmite în modul prevăzut de lege, precum și cu actele de stare civilă propriu-zise, cu copiile sau extrasele de pe acestea“ (art.12 alin. (1) din Legea nr. 100/2001), această sarcină revenind doctrinei. Din literatura de specialitate română reținem definiția cea mai completă, în care autorul consideră starea civilă ca fiind mijlocul juridic de individualizare a persoanei fizice pentru indicarea calităților personale, având această semnificație, potrivit legii. Alături de nume și domiciliu, starea civilă este un drept personal nepatrimonial, prin care se individualizează persoana fizică (Trușcă 2010: 376).

Cercetând legislațiile mai multor țări, printre care Republica Moldova, România, Federația Rusă, Ucraina, observăm că nu în toate legiuitorul definește noțiunea de *starea civilă*. Doar legiuitorul român expune în art. 98 din Codul civil că „Starea civilă este dreptul persoanei de a se individualiza, în familie și societate, prin calitățile strict personale care decurg din actele și faptele de stare civilă”; în toate celelalte legislații nu am identificat o definiție propriu-zisă. Cu toate acestea, rămâne a fi discutabilă definiția din Codul civil român din considerentele că starea civilă poate fi privită atât ca un atribut de identificare a persoanei fizice, cât și ca un drept al acesteia. Bunăoară, autorul M. Uliescu vine în argumentarea ideii că starea civilă este privită ca un drept al persoanei fizice, cum de altfel este dreptul la nume sau la domiciliu, prin următoarele:

– dovada stării civile, ca drept al persoanei, se face prin actele de stare

- civilă, precum și prin orice mijloace de probă, în condițiile legii;
- stare civilă, ca drept al persoanei, poate fi modificată în baza unei hotărâri judecătorești;
 - starea civilă poate fi contestată și, ca urmare, dreptul va fi pierdut la data ramânerii definitive a hotărârii judecătorești pronunțate în acest sens.

Însă aici nu împărtășim această din urmă idee din motiv că orice persoană are dreptul la o stare civilă, iar contestarea ei doar o modifică, dar nu o înlătură definitiv. Spre exemplu, la încheierea căsătoriei cu o persoană minoră prin nerespectarea art. 14 alin. (1) din C. fam. al RM, această căsătorie se declară nulă, iar persoanele dobândesc starea civilă pe care au avut-o anterior încheierii acesteia.

Din analiza celor relatate, deducem ideea de necesitate a introducerii unei reglementări în legislația RM privind noțiunea de stare civilă, aceasta din cauza că instituția dată se cere a fi definită de Codul civil, care nu face decât să enumere actele de stare civilă care pot produce modificări în starea civilă a persoanei fizice (încheierea și desfacerea căsătoriei, decesul persoanei).

Starea civilă este o parte a statutului juridic al persoanei, format din ansamblul calităților persoanei de care legea leagă anumite efecte juridice (Botea, Barbu, Gheorgiu, Dragu, Ivan 2007: 276).

În lucrarea „Starea civilă – mijloc de identificare a persoanei fizice“, autorul P. Pețu a dezvoltat mai detaliat subiectul delimitării stării civile față de alte noțiuni juridice. Astfel, se menționează faptul că starea civilă trebuie deosebită față de: nume, domiciliu, capacitate civilă, cetățenie, acestea fiind noțiuni juridice desinestătătoare, deși se află într-o relație apropiată, dacă sunt privite ca aparținând aceleiași persoane fizice. Să le abordăm în acest sens:

• **Starea civilă – nume**

Atât starea civilă, cât și numele reprezintă atribute (mijloace) de identificare pentru orice persoană fizică. Felul filiației (din căsătorie, din

afara căsătoriei, din părinți necunoscuți) are incidență directă asupra stabilirii numelui de familie. Tot astfel, schimbările de stare civilă (în filiație, adopție, căsătorie) determină ori pot determina modificarea numelui de familie. Cu toate că numele *lato sensu* este trecut în actul de stare civilă, el nu face parte din starea civilă a persoanei fizice, fiind distinct de aceasta.

• ***Starea civilă – domiciliu***

Starea civilă are incidență asupra domiciliului. Aceasta poate fi observată, cu ușurință, în cazul domiciliului legal al minorului, ca și în cazul domiciliului soților. Domiciliul și reședința nu trebuie însă să fie incluse în starea civilă.

• ***Starea civilă – capacitate civilă***

Componentele capacității civile a persoanei fizice – capacitatea de folosință și capacitatea de exercițiu – nu intră în structura stării civile. Totuși, anumite schimbări în starea civilă pot determina sau determină anumite modificări și în capacitate.

• ***Starea civilă – cetățenie***

Dacă starea civilă este o noțiune de drept civil, cetățenia este o noțiune de drept constituțional. Unele elemente de stare civilă pot determina anumite modificări în cetățenie (exemplu: căsătorie, adopție, locul nașterii).

• ***Starea civilă – posesia de stat***

Deși distincte, aceste două noțiuni sunt în legătură, cum e și firesc. „Starea civilă“ are în vedere statica, pe când „folosința stării civile“ are în vedere dinamica atributului de identificare a persoanei fizice, care este tocmai starea sa civilă (Pețu, Velicu, Mardare 2006: 33-34).

În fine, salutăm opinia expusă de I. Reghini care susține că singurul criteriu de reunire a acelor calități ale persoanei care pot fi reținute ca fiind elemente ale stării civile constituie actele de stare civilă, prin care se dovedește însăși starea civilă a unei anumite persoane (Reghini, Diaconescu 2008: 226).

În această ordine de idei, desprindem o tratare amănunțită a noțiunii de *izvor de stare civilă*, care este abordată de cercetătorul S. Cercel. Se susține ideea că prin izvor normativ al stării civile înțelegem ansamblul reglementării stării civile; în acest sens, este izvor al stării civile actul normativ care conține dispoziții ce reglementează un aspect al stării civile. Pe de altă parte, prin izvor concret al stării civile înțelegem acea împrejurare - eveniment sau acțiune - de care legea civilă leagă efecte de stare civilă. În acest înțeles, izvorul stării civile înseamnă „fapt juridic *lato sensu*“. În doctrină și practică pentru desemnarea izvorului stării civile în acest sens se utilizează expresia „acte și fapte de stare civilă“.

Există, prin urmare, două categorii de izvoare concrete ale stării civile: „actele de stare civilă“, în sensul de *negotium juris*, și „fapte de stare civilă“, care sunt, de fapt, „evenimentele de stare civilă“.

Sunt considerate „fapte de stare civilă“ împrejurările ce produc efecte de stare civilă care nu depind de voința omului: nașterea și moartea persoanei.

Sunt considerate „acte de stare civilă“, în sensul că sunt împrejurări care depind de voința omului (și produc efecte de stare civilă): căsătoria, adopția, recunoașterea de filiație (maternitate sau paternitate), hotărârile judecătorești irevocabile care rezolvă cauze care au ca obiect starea civilă a persoanei (Cercel 2007: 241).

Instituția actelor de stare civilă beneficiază de o reglementare legală distinctă, conform art. 3 alin. (1) din Legea nr. 100/2001: „actele de stare civilă sunt înscrisuri autentice de stat, prin care se confirmă faptele și evenimentele ce influențează apariția, modificarea sau încetarea drepturilor și obligațiilor persoanelor și se caracterizează statutul de drept al acestora“; alin. (3) stipulează: „Organele de stare civilă asigură înregistrarea următoarelor acte de stare civilă: de naștere, de căsătorie, de desfacere a căsătoriei (de divorț), de schimbare a numelui și/sau a prenumelui, de deces“. În această ordine de idei, art. 7 alin. (1) indică faptul că „pe baza

actelor de stare civilă se eliberează certificate de stare civilă: de naștere, de căsătorie, de divorț, de schimbare a numelui și/sau a prenumelui - titularilor sau reprezentanților legali ai acestora; de deces - membrilor familiei, rudelor decedatului sau altor persoane îndreptățite“.

Raportându-ne la faptele juridice, care se clasifică în evenimente și acțiuni, suntem de accord că acestea fac parte din conținutul stării civile.

Evenimentele, denumite „fapte naturale“, sunt împrejurările străine voinței umane, de survenirea cărora legea condiționează producerea anumitor efecte juridice (Reghini, Diaconescu, Vasilescu 2013: 70-71). La categoria evenimentelor le plasăm pe următoarele: nașterea și moartea persoanei.

Prezintă interes opinia autorilor I. Reghini, Ș. Diaconescu, P. Vasilescu, referindu-se la nașterea și moartea persoanei ca fapte de stare civilă, aceștia consideră că nașterea evocă nu numai faptul nașterii în sine, dar și data nașterii, precum și locul nașterii. Pe de altă parte, ea este un fapt juridic cu efecte multiple în privința filiației, a numelui și cetățeniei. Moartea este un fapt juridic care, pe de o parte, produce unele efecte de stare civilă, cum ar fi încetarea căsătoriei celui decedat, și, pe de altă parte, determină însăși încetarea stării civile, privită ca ansamblu de atribute corespunzătoare unei anumite persoane aflate în viață.

Acțiunile sunt acte omenești săvârșite voluntar cu sau fără intenția de a produce efecte juridice, dar care produc totuși anumite efecte expres prevăzute de lege (Reghini, Diaconescu, Vasilescu 2013: 205). Drept exemple de acțiuni pot fi: stabilirea paternității, înregistrarea căsătoriei sau a divorțului.

În același timp, remarcăm o clasificare aparte a faptelor juridice în dreptul familiei - conform urmărilor, realizată de V. Cebotari, după cum urmează:

Faptele juridice de modificare a drepturilor duc la modificarea conținutului drepturilor și obligațiilor subiecților raporturilor juridice

familiale (schimbarea mărimii pensiei de întreținere plătită pentru copiii minori de către părintele a cărui situație materială s-a înrăutățit).

Faptele juridice de împiedicare a drepturilor sunt acelea a căror existență împiedică realizarea unui drept stabilit de legislație (graviditatea soției sau existența unui copil în vârstă de până la 1 an de zile nu-i permit soțului să depună cerere de divorț fără acordul ei).

Faptele juridice de încetare a drepturilor și obligațiilor familiale (decesul, încetarea căsătoriei), care duc la încetarea raporturilor juridice familiale (Cebotari 2014: 57).

Analiza acestei clasificări ne permite să conturăm ideea că faptele juridice în dreptul familiei sunt plasate în circuitul vieții fiecărei familii, fiind inevitabile pe parcursul întregii existențe. Acestea au importanță în condițiile în care persoana fizică are necesitatea de a apela la aceste fapte juridice pentru a-și exercita drepturile și îndeplini îndatoririle fundamentale.

Actele de stare civilă sunt acele acte din registrele de stare civilă, în care sunt consemnate de către organele cu atribuții de stare civilă, în condițiile legii, elemente ale stării civile a persoanei. *Lato sensu*, în această categorie se pot include acele acte de stare civilă, certificatele obținute pe baza lor, precum și duplicatele acestora (Culda 2010: 112).

Reieșind din cele relatate, considerăm că este absolut necesară și inevitabilă corelația dintre starea civilă și actele de stare civilă, aceasta în măsura în care fiecare persoană fizică trebuie să se bucure de dreptul la o reglementare cât mai corectă și în corespundere cu realitatea actelor pe care le deține în arhiva personală. Din moment ce în actele de stare civilă este indicată în mod incorect starea civilă a persoanei fizice, aceasta are dreptul de a cere întocmirea actelor de stare civilă sau înscrierea mențiunilor în conformitate cu legea. Cu toate acestea, fiecare dintre noi nu avem libertatea de a ne alege după simpla preferință starea civilă pe care urmează să o purtăm, dar dispunem de aptitudinea de a cere corectarea erorilor survenite,

doar așa actele de stare civilă pot contribui la valorificarea drepturilor și obligațiilor fundamentale ale cetățenilor.

Nici o persoană fizică nu-și poate modifica starea civilă prin propria sa voință, ci numai indirect prin anumite acte (căsătorie, înfiere, recunoașterea paternității etc.) săvârșite cu respectarea normelor legale. O persoană nu poate avea decât o singură stare civilă, elementele care formează conținutul stării civile constituie un tot întreg. Fiind un element al personalității, starea civilă are un caracter personal, nepatrimonial și nimeni nu poate renunța sau dispune de ea înstrăinând-o sau încheind orice alte tranzacții și nici nu o poate dobândi, modifica sau pierde prin trecerea timpului sau prin neuz (Silvian, Gheorghe 1969: 7).

Starea civilă a persoanei fizice se compune din actele și faptele de stare civilă (numite în literatura de specialitate ca izvoare de stare civilă). Starea civilă a unei persoane fizice este întărită doar prin actele de stare civilă care i se potrivesc în fapt. În mod tradițional, un act de stare civilă este întocmit doar în urma constatării nașterii sau decesului persoanei fizice, iar actele de încheiere.

Bibliografie:

1. BOTEĂ, Gheorghe, BARBU, Vlad, GHEORGHIU, Valeria, IVAN, Ștefan. *Drept civil. Introducere în studiul dreptului civil. Persoana fizică. Persoana juridică*. București: Pro Universitaria, 2007. 320 p. ISBN: 978-973-129-170-3
2. CEBOTARI, Valentina. *Dreptul familiei*. Chișinău: Tipografia „Reclama“, 2014. 342 p. ISBN: 978-9975-58-033-5
3. CERCEL, Sebastian. *Drept civil. Persoana fizică*. Craiova: Universitaria, 2007. 330 p. ISBN: 978-973-742-759-5
4. CULDA, Sidonia. *Persoana fizică*. Cluj-Napoca: Risoprint, 2010. 164 p. ISBN: 978-973-53-0416-4

5. FIIPESCU, Andrei. *Filiația firească și filiația din adopție*. București: Editura All Beck, 2002. 304 p. ISBN: 973-655-183-0
6. PEȚU, Paraschiv, VELICU, Elena, MARDARE, Viorel. *Starea civilă – mijloc de identificare a persoanei fizice*. Ed. a III-a. București: Detectiv, 2006. 484 p. ISBN: 973-867886-2
7. REGHINI, Ionel, DIACONESCU, Șerban. *Introducere în dreptul civil*. Vol. I. Cluj-Napoca: Ed. Sfera Juridică. 2008. 692 p. ISBN: 973-1875-08-5
8. REGHINI, Ionel, DIACONESCU, Șerban, VASILESCU, Paul. *Introducere în dreptul civil*. București: Ed. Hamangiu. 2013. 808 p. ISBN: 978-606-678-802-1
9. SILVIAN, Alexandru, GHEORGHE, Emilia. *Actele de stare civilă*. București: Ed. Științifică. 1969. 151 p.
10. TĂNASE, Adrian Relu. *Noul cod civil. Persoana fizică. Despre familie (art. 1-186, art. 252-534). Comentarii și explicații*. București: C.H.Beck, 2012. 716 p. ISBN: 978-606-18-0023-0
11. TRUȘCĂ, Petrică. *Drept civil. Introducere în drept civil. Persoana fizică. Persoana juridică*. București: Universul juridic, 2010. 524 p. ISBN: 978-973-127-438-6
12. ȚARANU, Ludmila. *Starea civilă – condiția juridică de identificare a persoanei fizice în familie și societate*. În: Mat. ale conf. cu part. intern. „Interacțiunea dreptului național și internațional în realizarea protecției drepturilor și libertăților fundamentale ale omului”. Academia de Administrare Publică. Chișinău: „Garomont-Studio“, 2015, p. 203. ISBN: 978-9975-115-68-1